

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA TURIZM SOHASIDA TA’LIM
TIZIMINING HOLATI VA RIVOJLANISH YO’NALISHLARI***Laylo Igamberdiyeva G‘ulomjon qizi**Termiz davlat universiteti**Turizm va mehmondo‘stlik yo‘nalishi**magistratura talabasi**email: layloigamberdiyeva69@gmail.com***Annotatsiya**

Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasida ta’lim tizimining holati tahlil qilinib, uning rivojlanish istiqbollari yoritilgan. Tadqiqot davomida mavjud muammolar – o‘quv dasturlarining zamonaviy talabga mos emasligi, amaliyot tizimining sustligi, xalqaro hamkorlikning yetarli darajada yo‘lga qo‘yilmagani, pedagogik salohiyat va ilmiy-tadqiqot faoliyatining pastligi aniqlangan. Muallif tomonidan sohani rivojlantirishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ilgari surilgan. Jumladan, ta’limda raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, xalqaro ta’lim dasturlari asosida kadrlar tayyorlash, amaliyotga yo‘naltirilgan yondashuvni kuchaytirish zarurligi asoslab berilgan. Maqolada zamonaviy talablar asosida raqobatbardosh turizm kadrlarini yetishtirishning dolzarbligi ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so‘zlar: *turizm ta’limi, O‘zbekiston, kadrlar tayyorlash, amaliyot tizimi, xalqaro hamkorlik, innovatsion ta’lim, raqamli texnologiyalar, turizm sohasi, ta’lim sifati, ilmiy izlanishlar*

**СОСТОЯНИЕ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ
ОБРАЗОВАНИЯ В СФЕРЕ ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН****Аннотация**

В данной статье рассматривается текущее состояние системы образования в сфере туризма в Республике Узбекистан и её перспективы развития. В ходе исследования выявлены существующие проблемы — несоответствие учебных программ современным требованиям, слабая система практической подготовки, недостаточный уровень международного сотрудничества, низкий потенциал преподавателей и слабо развитая научно-исследовательская деятельность. Автором предложены конкретные рекомендации по совершенствованию системы: активное внедрение цифровых технологий в обучение, подготовка кадров по международным образовательным стандартам, усиление практикоориентированного подхода. В статье научно обоснована актуальность подготовки конкурентоспособных специалистов в области туризма.

Ключевые слова: туристическое образование, Узбекистан, подготовка кадров, практика, международное сотрудничество, инновации в образовании, цифровые технологии, сфера туризма, качество образования, научные исследования

THE CURRENT STATE AND DEVELOPMENT DIRECTIONS OF THE EDUCATION SYSTEM IN THE FIELD OF TOURISM IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Abstract

This article examines the current state of the education system in the field of tourism in the Republic of Uzbekistan and outlines its development prospects. The study identifies key challenges such as the mismatch of curricula with modern standards, weak practical training systems, limited international cooperation, low teaching capacity, and underdeveloped research activity. The author proposes recommendations to enhance the system, including the integration of digital technologies, training specialists based on international standards, and strengthening practice-oriented approaches. The relevance of training competitive professionals in the tourism sector is scientifically substantiated in the article.

Keywords: tourism education, Uzbekistan, human resource development, practical training, international cooperation, educational innovation, digital technologies, tourism sector, education quality, scientific research

Kirish

Turizm bugungi kunda jahon iqtisodiyotining eng tez sur'atlar bilan rivojlanayotgan sohalaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Birlashgan Millatlar Tashkiloti va Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) hisobotlariga ko'ra, so'nggi yillarda turizm global yalpi ichki mahsulotning salmoqli qismini tashkil etib, millionlab ish o'rinlarini yaratmoqda va davlatlararo iqtisodiy hamkorlikda muhim vosita bo'lib xizmat qilmoqda. Ayniqsa, pandemiyadan so'ng global sayyohlik oqimining tiklanishi turizmni yanada strategik soha sifatida rivojlantirishga undamoqda. O'zbekiston Respublikasi uchun ham turizm sohasi nafaqat iqtisodiy daromad manbai, balki milliy madaniyat va merosni dunyo miqyosida targ'ib qilish, xalqaro aloqalarni mustahkamlash, mintaqaviy rivojlanishni rag'batlantirish vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Davlatimiz tomonidan so'nggi yillarda turizm infratuzilmasini modernizatsiya qilish, investitsiyalarni jalb etish, huquqiy-me'yoriy bazani takomillashtirish, ichki va tashqi turizmni rivojlantirish borasida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Bugungi globallashuv sharoitida ta'lim tizimining turizm sohasi ehtiyojlariga mos holda yangilanishi muhim ahamiyatga ega bo'lib bormoqda. Raqobatbardosh ta'lim dasturlari, zamonaviy metodikalar, xalqaro tajriba almashinuvi, amaliyotga yo'naltirilgan yondashuvlar – bularning barchasi turizm uchun kadrlar tayyorlash tizimining ajralmas tarkibiy qismlaridir. Aynan mana shu omillarni hisobga olgan holda, mamlakatimizda turizm sohasida ta'lim tizimini rivojlantirish, yangi bosqichga ko'tarish ustuvor vazifalardan biri sifatida qaralmoqda. Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida turizm sohasi uchun ta'lim tizimining bugungi holati, mavjud muammolar, imkoniyatlar va istiqboldagi rivojlanish yo'nalishlari tizimli tarzda yoritib beriladi.

Metodologiya

Ushbu ilmiy maqolada O'zbekiston Respublikasida turizm sohasi bo'yicha ta'lim tizimining hozirgi holatini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash hamda rivojlanish yo'nalishlarini asoslash maqsadida turli xil ilmiy tadqiqot metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy yondashuvlar qo'llanildi:

1. Tahliliy-statistik metod

Turizm sohasiga oid ta'lim muassasalari, o'quv dasturlari va qamrov ko'rsatkichlari bo'yicha mavjud rasmiy statistika asosida tizimli tahlil o'tkazildi. Jumladan:

- O'zbekiston Respublikasi Turizm va madaniy meros vazirligi;
 - Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi;
 - Davlat statistika qo'mitasi;
 - Turizm va madaniy meros universiteti, shuningdek, boshqa turizmga ixtisoslashgan OTMLar va texnikumlarning rasmiy hisobotlari asos sifatida olindi.
- 2023-yil yakunlariga ko'ra, O'zbekistonda 20 dan ortiq oliy ta'lim muassasasida turizm yo'nalishlari bo'yicha tahsil olayotgan talabalar soni 18 mingdan oshgan. Bu ko'rsatkich 2016-yilga nisbatan qariyb 4 barobarga oshgan.

2. Solishtirma (komparativ) metod

Tadqiqot doirasida O'zbekistonning turizm-ta'lim tizimi rivojlangan mamlakatlar, xususan:

- Turkiya (Antalya Universiteti, Akdeniz University);
- Malayziya (Taylor's University – Tourism & Hospitality School);
- Germaniya (Bad Honnef University of Applied Sciences);
- Rossiya (RUDN University, MGIMO) kabi ta'lim markazlari bilan solishtirildi.

Bu yondashuv orqali o'quv dasturlarining zamonaviyligi, amaliyotga yo'naltirilganligi, xorijiy tillar va raqamli texnologiyalarning integratsiyasi bo'yicha farqlar aniqlandi.

3. Empirik metod (amaliy kuzatuv va suhbatlar)

Toshkent, Samarqand, Buxoro, Xiva kabi turizm markazlaridagi ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan 150 nafar talaba va 20 nafar o'qituvchi o'rtasida so'rovnoma tashkil etildi. So'rovnoma savollari quyidagi yo'nalishlarni qamrab oldi:

- O'quv dasturlarining amaliy qiymati;
- Ta'lim jarayonidagi zamonaviy texnologiyalar qo'llanilishi;
- Amaliyot o'tash imkoniyatlari;
- Karyera istiqbollari va mehnat bozoriga chiqishdagi muammolar.

So'rovnoma natijalariga ko'ra, talabalar va o'qituvchilarning 68 foizi o'quv dasturlari hali ham nazariyaga ko'proq yo'naltirilganini ta'kidlagan.

4. Kontent tahlil (Content analysis)

Turizm sohasiga oid mavjud o'quv dasturlari, davlat standartlari (DS), darsliklar, o'quv-metodik qo'llanmalar, shuningdek, normativ-huquqiy hujjatlar (Farmonlar, Qarorlar, VMQlar) chuqur tahlil qilindi. Ayniqsa, 2022-yil 28-yanvarda qabul qilingan PF-60-sonli Prezident Farmoni (2022–2026 yillarda turizmni rivojlantirish strategiyasi) asosiy normativ asos sifatida ko'rib chiqildi.

Natijalar

Tadqiqot davomida O'zbekiston Respublikasida turizm sohasidagi ta'lim tizimi bo'yicha olib borilgan tahlillar quyidagi asosiy yo'nalishlar bo'yicha ijobiy natijalar, mavjud muammolar va imkoniyatlarni aniqlash imkonini berdi.

Ta'lim muassasalari soni va infratuzilmasi kengaymoqda

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 28-iyundagi PQ-3815-sonli Qarori bilan Turizmni rivojlantirish davlat qo'mitasi tarkibida Turizm universiteti tashkil etildi. Bugungi kunda ushbu universitet:

- 5 ta bakalavriat,
- 4 ta magistratura,
- 3 ta qo'shma dastur asosida tahsil olish imkoniyatini taqdim etmoqda.

Shuningdek:

- 2020–2024 yillarda 15 ta texnikum va 7 ta kasb-hunar maktabida turizm va mehmonxona xo'jaligi yo'nalishlari ochildi.
- Samarqand, Xiva, Qo'qon, Termiz kabi shaharlarda turizm sohasiga ixtisoslashgan yangi o'quv markazlari ish boshlagan.
- 2023-yil holatiga ko'ra, O'zbekistonda turizm yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar soni 18 500 nafardan oshgan.

O'quv dasturlarining tarkibi va zamonaviyligi

Tadqiqot natijalariga ko'ra, so'nggi yillarda ta'lim dasturlarining zamonaviylashuvi kuzatilmoqda:

- Bakalavriat bosqichida "Sayyohlik faoliyatini tashkil etish", "Mehmonxona menejmenti", "Gidlik va ekskursovodlik", "Agroturizm", "Ekoturizm asoslari" kabi yangi fanlar joriy etilgan.

- Chet tillari, ayniqsa ingliz va xitoy tillariga yo'naltirilgan darslar soni ko'paytirilgan, ba'zi OTMLlarda ingliz tilida o'qitiladigan guruhlar ochilgan.

Biroq, mavjud dasturlar zamonaviy texnologiyalar (VR-turizm, onlayn bronlash tizimlari, GIS texnologiyalari) bilan yetarli darajada boyitilmagan. Amaliy jihatdan yetarli ko'nikmalarining shakllanmayotgani ta'lim sifati uchun xavf tug'diradi.

Akademik va xalqaro hamkorlik rivojlanmoqda

O'zbekiston oliy ta'lim muassasalari quyidagi xalqaro hamkorliklarga ega:

- Erasmus+, DAAD, Tempus kabi dasturlar orqali Germaniya, Fransiya, Koreya va Malayziya universitetlari bilan hamkorlik yo'lga qo'yilgan.

- 2023-yilda Turizm universiteti talabalari 8 ta xorijiy universitet bilan akademik mobillik asosida o'qish va amaliyot o'tagan.

- Malayziyaning Taylor's University, Turkiyaning Akdeniz University kabi yetakchi universitetlari bilan qo'shma diplom dasturlari joriy etilgan.

Amaliyot tizimi va mehnat bozoriga chiqish

Talabalar amaliyoti quyidagi yo'nalishlarda yo'lga qo'yilgan:

- "Silk Road Samarkand", "Hyatt Regency", "Hilton" va "Wyndham" kabi mehmonxonalar bilan shartnomalar asosida amaliyot dasturlari;

- Sayyohlik agentliklari va aeroportlar bilan hamkorlik;

- Amaliyot natijalari bo'yicha talabalarining 65 foizi o'z sohasi bo'yicha ish topayotgan bo'lsa-da, qolgan 35 foizi boshqa sohalarga ketayotganini so'rovnoma natijalari ko'rsatdi.

Shuningdek:

- Ishga joylashishda tajriba, xorijiy til bilimi va IT-ko'nikmalar asosiy talablar sirasiga kirmoqda.

- Ko'plab talabalar oliygohni bitirgach, mehmonxona yoki agentlikda oddiy ma'muriy ish bilan cheklanib qolmoqda.

Kadrlar salohiyati va ilmiy faoliyatning rivojlanish sur'ati past

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim muammolar:

- Turizm sohasida dars beruvchi o'qituvchilarning 35 foizi boshqa sohalardan qayta tayyorlangan kadrlar hisoblanadi.

- Professor-o'qituvchilarning 40% ga yaqini ingliz tilini yetarli darajada bilmaydi.

- Ilmiy maqolalar, darsliklar va tadqiqot loyihalarining soni juda kam. 2023-yilda faqat 25 ta ilmiy maqola xalqaro jurnallarda nashr etilgan.

Shuningdek:

- Darsliklar va metodik qo'llanmalar kam sonli, ko'plari yangilanmagan;

- Ilmiy-tadqiqot institutlarining turizm bo'yicha ixtisoslashmaganligi soha rivojiga to'sqinlik qilmoqda.

Munozara

O'zbekiston Respublikasi turizm sohasida yildan-yilga faol rivojlanayotgan davlatlar qatoridan o'rin olmoqda. Bu esa o'z navbatida sohada raqobatbardosh, yuqori malakali kadrlarni tayyorlashni taqozo etadi. Tadqiqot natijalari esa, mamlakatda turizm sohasidagi ta'lim tizimi rivojlanish bosqichida ekanligini, biroq bir qator tizimli muammolar mavjudligini ko'rsatadi. Avvalo, ta'lim dasturlarining zamonaviy talablar asosida yangilanmaganligi e'tiborga loyiq. Aksariyat oliy ta'lim muassasalarida turizm yo'nalishlari nazariy fanlar bilan cheklangan bo'lib, talabalar real sektorning bugungi ehtiyojlariga javob bera olmayapti. Raqamli texnologiyalar, smart servis, onlayn bronlash tizimlari, AR/VR imkoniyatlari, ekologik va etnoturizm yo'nalishlari kabi sohalar o'quv jarayonida yetarlicha o'rin olmagan. Bu holat esa bitiruvchilarning mehnat bozorida to'laqonli raqobat qila olishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Bundan tashqari, amaliyot tizimining samarasizligi ham alohida muammo sifatida e'tirof etilishi mumkin. Talabalar tomonidan o'tayotgan amaliyotlar ko'p hollarda faqat rasmiyatchilik darajasida amalga oshirilmoqda, real ko'nikmalar shakllanmayapti. Turizm sohasidagi yetakchi kompaniyalar bilan tizimli, strategik asosda ishlash, ularni o'quv jarayoniga jalb qilish, birgalikda amaliy loyihalarni yo'lga qo'yish bugungi kun zaruratidir.

Ayni paytda ko'plab oliygohlarda xorijiy mutaxassislar ishtirokidagi mashg'ulotlar yetarlicha yo'lga qo'yilmagan, ingliz tilida olib boriladigan kurslar soni kam. Talabalar va o'qituvchilar uchun akademik mobillik dasturlarining cheklanganligi esa zamonaviy bilimlarga bo'lgan imkoniyatlarni kamaytiradi.

Yana bir muhim masala – bu pedagogik kadrlar salohiyatining pastligi. Turizm ta'limida ishlayotgan o'qituvchilarning aksariyati boshqa yo'nalishlardan qayta tayyorlangan mutaxassislar bo'lib, zamonaviy turizm boshqaruvi, marketingi, xalqaro standartlar va xizmat ko'rsatish texnologiyalari bo'yicha chuqur bilimga ega emas. Shuning uchun ham har bir OTMda malaka oshirish markazlari faoliyatini yo'lga qo'yish, xalqaro sertifikatga ega treninglar tashkil etish muhim ahamiyat kasb etadi. Bundan tashqari, sohada ilmiy-tadqiqot faoliyati sust rivojlangan. O'zbekiston turizm salohiyati juda katta bo'lishiga qaramasdan, bu yo'nalishda yozilayotgan ilmiy maqolalar soni va sifati yetarli emas. Turizmning ekologik, sog'lomlashtiruvchi, gastronomik, innovatsion yo'nalishlari bo'yicha fundamental ilmiy izlanishlar yetarli darajada olib borilmayapti. Shu boisdan ilmiy izlanishlarga ixtisoslashgan markazlarni tashkil etish, yosh olimlar uchun ilmiy grant va stipendiyalar ajratish, amaliyotga yo'naltirilgan innovatsion loyiha va startaplarni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirishda ta'lim tizimining tutgan o'rni beqiyosdir. Ushbu tadqiqot davomida aniqlanishicha, mamlakatda turizm yo'nalishidagi ta'lim tizimi jadal sur'atlarda shakllanib borayotgan bo'lsa-da, u hali

to'laonli raqobatbardosh modelga aylanishi uchun tizimli o'zgarishlarga ehtiyoj mavjud. Xususan, o'quv dasturlarining zamonaviy talablarga mos emasligi, amaliyot tizimining zaifligi, xalqaro hamkorlikning cheklanganligi, o'qituvchi kadrlar salohiyatining pastligi va ilmiy-tadqiqot faoliyatining sustligi asosiy muammolar sifatida ko'rsatildi. Shuningdek, ta'lim jarayonida amaliy yondashuvlar yetishmasligi, raqamli texnologiyalar bilan integratsiya sustligi ham bugungi zamon talablariga javob bermaydi.

Shu bois, mavjud kamchiliklarni bartaraf etish, ilg'or tajribalarni joriy etish, xalqaro standartlarga mos o'quv dasturlarini ishlab chiqish va amaliyotga yo'naltirilgan ta'limni kuchaytirish orqali turizm sohasida ta'lim tizimini takomillashtirish zarur. Bu esa nafaqat ta'lim sifatining oshishiga, balki mamlakatning turizm salohiyatini xalqaro maydonda tanitish va barqaror rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019). *O'zbekiston Respublikasida turizm sohasini jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida* [Qaror PQ-4095]. <https://lex.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi* [Farmon PF-60]. <https://lex.uz>
3. Ganiev, A. G., & Karimov, U. M. (2020). *Turizm asoslari*. Toshkent: O'zbekiston nashriyoti.
4. Xamidov, A. (2021). *Turizm iqtisodiyoti va boshqaruvi*. Toshkent: Fan va texnologiya.
5. UNWTO. (2021). *Tourism and education: Quality criteria and accreditation*. Madrid: World Tourism Organization.
6. OECD. (2020). *Education for tourism development: Policy toolkit*. Paris: OECD Publishing.
7. Buhalis, D. (2003). *eTourism: Information technology for strategic tourism management*. Harlow: Pearson Education.
8. Cooper, C., Fletcher, J., Fyall, A., Gilbert, D., & Wanhill, S. (2008). *Tourism: Principles and practice* (4th ed.). Harlow: Pearson Education.
9. Kozak, M., & Kozak, N. (2016). *Tourism in the 21st century: Challenges and opportunities*. Oakville: Apple Academic Press.